

Омелюх В.Л.
Студентка 4 курсу, групи НБ-6
Державний університет «Житомирська політехніка»
Науковий керівник: **Супрунова І.В.,**
д.н.з.держ.упр., доц.,
Державний університет «Житомирська політехніка»

КРИПТОВАЛЮТА ЯК КАТАЛІЗАТОР ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕГУЛЮВАННЯ

Актуальність дослідження взаємозв'язку між криптовалютами та тіньовою економікою зумовлена стрімким розвитком цифрових фінансових технологій та їх неоднозначним впливом на економічні процеси як на національному, так і на глобальному рівнях. В умовах євроінтеграційних процесів України питання детінізації економіки набуває особливого значення, оскільки рівень тіньового сектору в країні перевищує 30% ВВП, що є найвищим показником серед європейських держав.

Криптовалюта являє собою цифровий актив, створений на основі криптографічних методів та технології блокчейн, який функціонує децентралізовано, незалежно від традиційних банківських систем. Технологічні особливості криптовалют – анонімність транзакцій, швидкість переказів, відсутність централізованого контролю – створюють сприятливе середовище для тіньових операцій, ускладнюючи можливості їх моніторингу та оподаткування. Це призводить до використання криптовалют у схемах відмивання коштів, фінансування протиправної діяльності та приховування доходів від оподаткування.

Біткоїн є цифровою формою грошей, яка не контролюється центральним банком чи єдиною установою. Емісія монет та обробка транзакцій здійснюються колективно учасниками мережі. Усі транзакції в мережі біткоїну записуються до розподіленого реєстру даних – блокчейну. Його копія зберігається в повній ноді. Дані регулярно перевіряються за допомогою алгоритму консенсусу Proof-of-Work [3]. Цю монету було введено в обіг у 2009 році, автором був Сатоші Накамото.

У 2014 році Національний банк України зробив заяву, що використання біткоїнів пов'язано з підвищеними ризиками через анонімність і децентралізованість операцій. Ця сфера є привабливою для протиправних дій, у тому числі відмивання грошей, отриманих злочинним шляхом, або для фінансування тероризму. На території України випуск і обіг інших грошових одиниць як засобів платежу, а також використання грошових сурогатів заборонено.

У 2021 році 652 українських чиновники задекларували біткоїнів на 75 мільярдів гривень. Навіть маючи на публічній службі цілком пристойну для держслужбовця зарплату (скажімо, 30 тис. грн на місяць), щоб накопичити вищеназвану суму, кожному чиновнику потрібно було б невтомно працювати протягом 320 років і нічого зі свого заробітку не витратити [2].

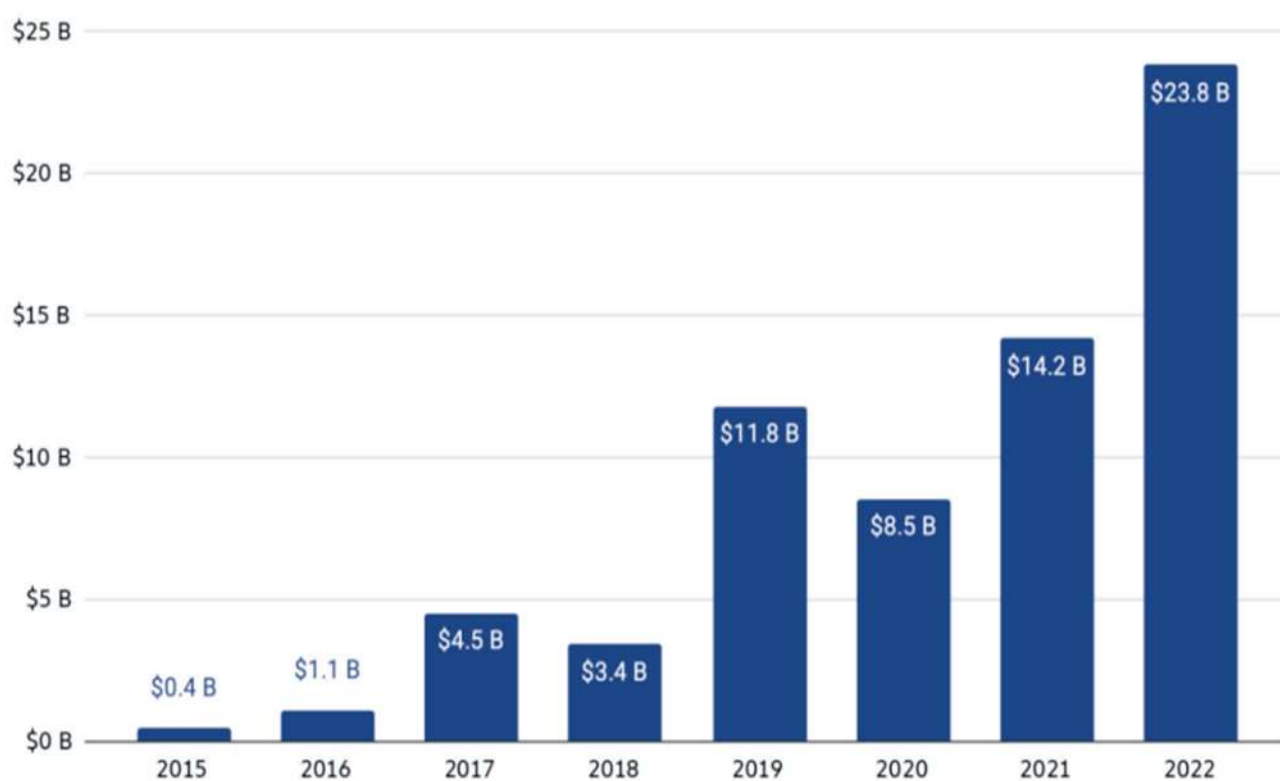

Рис. 1. Загальна сума криптовалюти, «відмитої» за рік [1; 4]

Звертаючи увагу на те, що протягом 2022 р. через незаконні електронні адреси (тобто без забезпечення моніторингу операцій) було переведено криптовалюти на суму майже 23,8 млрд дол., що на 68,0% більше, ніж у 2021 році [4]. Станом на 2015 р. можна спостерігати непопулярність переказів

криптовалюти, з кожним роком тенденція збільшувалася. Криптовалюта тісно пов'язана з корупцією. За допомогою електронних коштів можна легко й ефективно переводити кошти на офшорні рахунки.

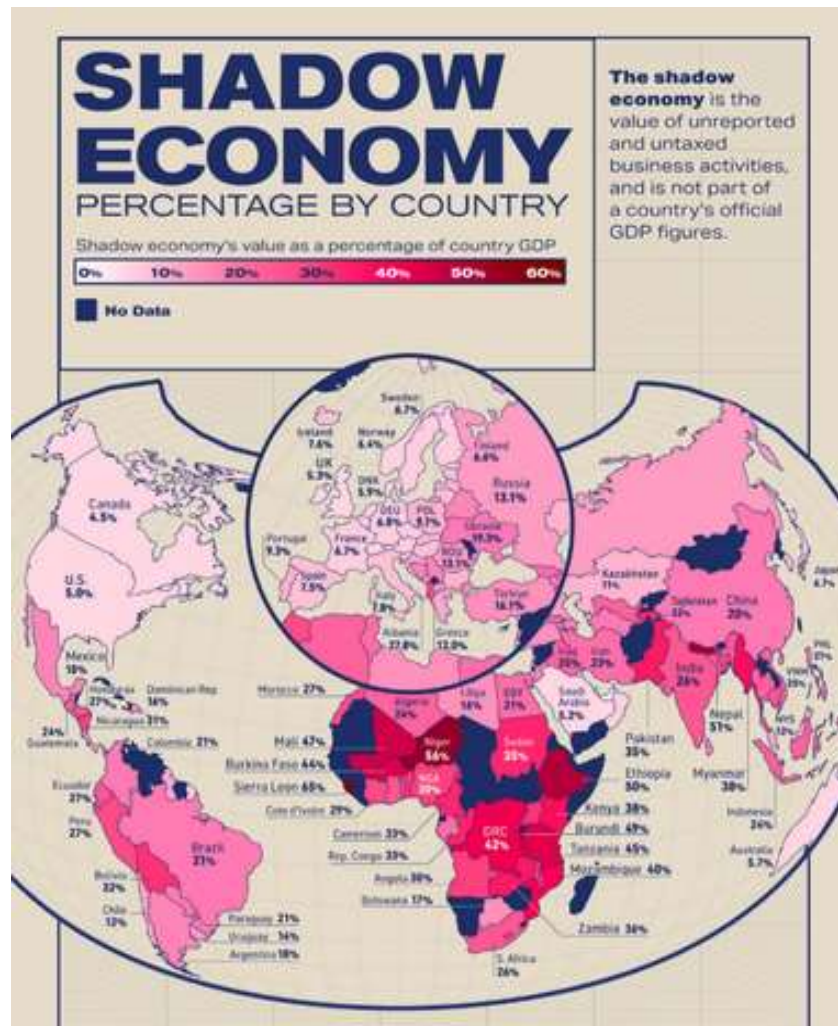

Рис. 2. Інфографіка тіньової економіки за 2023 рік [5]

За даними Visual Capitalist, перше місце за рівнем тіньової економіки займає країна в Західній Африці – Сьєрра-Леоне: 65% ВВП у 2023 році, що становить приблизно 4,1 млрд доларів США. Для порівняння, тіньова економіка США становить 5% ВВП. Україна має найбільший відсоток у Європі – 19,3% ВВП. Це є серйозною проблемою для країни. Проте, враховуючи сьогоденні умови, це показує, що країна принаймні намагається вивести свої кошти і бізнеси з тіні та ефективно рухатися до ЄС. Для того щоб рівень тіньової економіки зменшився, багато хто вважає, що потрібно створювати нові закони, але насправді потрібно починати зі себе. Тобто з малого: якщо кожен бізнес – чи великий, чи маленький, чи мікро – почне ефективно сплачувати податки, офіційно працевлаштовувати

співробітників, статистика зміниться на краще. На мою думку, протягом 10 років нашої країні вдасться зменшити рівень тіньової економіки.

Отже, результати дослідження засвідчують тісний взаємозв'язок між криптовалютою та тіньовою економікою, які функціонують у режимі взаємного підсилення та підтримки. Криптовалюта, незважаючи на свої безперечні технологічні переваги, зокрема високу швидкість транзакцій, криптографічну захищеність даних та можливість забезпечення анонімності користувачів, об'єктивно виступає каталізатором тіньових економічних процесів. Технологічні особливості блокчейн-систем, які первісно розроблялися для забезпечення фінансової незалежності та прозорості, парадоксальним чином створюють сприятливе середовище для здійснення нелегальних операцій, ускладнюючи роботу контролюючих органів та правоохоронних структур.

Для ефективного подолання окресленої проблематики недостатньо лише розробки та імплементації нових законодавчих актів, які на теоретичному рівні можуть забезпечити зменшення масштабів тіньової економіки. Вирішення даного питання потребує комплексного підходу, що включає підвищення рівня економічної свідомості суспільства, формування податкової культури бізнес-середовища та зміцнення етичної відповідальності як суб'єктів господарювання, так і громадян. Досвід високорозвинених країн світу свідчить про необхідність системної трансформації економічної культури та створення інституційних механізмів стимулювання легальної економічної діяльності. В умовах євроінтеграційних прагнень України критично важливим є впровадження міжнародних стандартів регулювання ринку криптовалют, посилення контролю за фінансовими операціями та формування ефективної системи моніторингу цифрових активів, що дозволить мінімізувати їх використання у тіньовому секторі економіки.

Список використаних джерел

1. Каменський Д.В., Титаренко С.С. Віртуальні активи як інструмент легалізації майна, одержаного злочинним шляхом: порівняльно-правовий

аспект. Науковий вісник Ужгородського національного університету. С. 41-50.
URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/01/8-1.pdf>.

2. Про біткоїни та тіньові «заробітки» чиновників. LB.ua. URL: https://lb.ua/blog/oleh_titamyr/482263_pro_bitkoini_tinovi_zarobitki.html.

3. Що таке біткоїн і як він працює: пояснюємо простими словами. ForkLog UA - Культовий журнал про біткоїн, технологію блокчейн та цифрову економіку.
URL: <https://forklog.com.ua/exclusive/shho-take-bitkoyin-i-yak-vin-pratsyuye>.

4. Crypto Money Laundering: Four Exchange Deposit Addresses Received Over \$1 Billion in Illicit Funds in 2022. URL: <https://www.chainalysis.com/blog/crypto-money-laundering-2022>.

5. Visual Capitalist. URL: <https://www.visualcapitalist.com>.